

ALLIKAS JA KOMMENTAAR

KALAKAUPLEJA JA TEMA NAINE. PILGUHEIT ÜHE TALLINNA MITTESAKSA PAARI ELUJÄRGE 1550. AASTAL

Ivar Leimus

Issanda aastal 1550, arvatavasti kevadel või varasuvel, suri Tallinnas nn Pikas hoovis¹ mittesaksa soost kalakaupleja Oleff. Ta ei lahkunud siit ilmast üksi, vaid koos oma naisega, kes nime järgi otsustades oli rootsi verd Byrgytte Joansson. Nende surma põhjus on teadmata, kuid abikaasade tõenäoliselt enam-vähem samaaegne lahkumine siit ilmast lubab oletada mõnda taudipuhangut. Paarist jäi maha alaealine poeg ja mitmesugust majakraami. Lähemaid sugulasi Oleffil ja Byrgyttel nähtavasti polnud,² sestap pretendeerisid osale pärandist naise sõbrad. Mehe sõpradest juttu ei tehtud, mistõttu tuleb oletada, et paari varanduslik seis, nii hea või halb kui see ka oli, põhines eeskätt Byrgytte kaasavaral.

Et asi oleks aus, saabus 26. juunil kalakaupleja kunagisse elupaika vara jagama Tallinna bürgermeister Kersten Koning,³ kes vastutas raes parajasti pärandimaksu laekumise eest.⁴ Naise sõbrad olid juba kohal ja isand

Käesolev artikkel on valminud uurimisteema nr IUT18–8 “Liivimaa kujunemine: toimijad, institutsioonid ja võrgustikud kesk- ja varauusaegses Läänemere regioonis” raames.

¹ Pika hoovi asupaika pole õnnestunud lokaliseerida. Nähtavasti oli tegemist kohaga mõnes eeslinnas, kalakaupleja ametit silmas pidades ehk Kalamajas, võib-olla Kõismäe ääres. Seal leidis ka hulgaliselt kõrtse, millest üht mainitakse dokumendis.

² 1580. aastal tegi Tallinnas testamendi mündriku Oleff Jonssoni lesk Anneke, kel olid lähisugulased Rootsisis ja kes oli rahvuselt niisiis rootslane (Tallinna linnarhiiv [edaspidi TLA], B.N.1). Sama rahvust tuleb oletada ka tema kadunud abikaasa puhul. Nemad ei saa aga meie Oleffiga otseselt seotud olla.

³ Friedrich Georg von Bunge, *Die Revaler Rathslinie nebst Geschichte und Verfassung und einem Anhang über Riga und Dorpat* (Reval: Franz Kluge, 1874), 109.

⁴ Tegemist oli nn kümniisehärraga, kes vastutas nn 1/10 penni ehk pärandimaksu eest, vt Lilian Kotter, *Tallinna rae finantsid 15. sajandil (1433–1507)*, Tallinna Linnaarhiivi

Kersten lasi nendel kui asjas nähtavasti pädevamatel kraami ära hinnata. Muide – paistab, et Oleff ja Byrgytte olid lasknud seda teha juba ka kord varem, ehk oma maise teekonna lõppu aimates. Toimingutel hoidis silma peal keegi manuline, kelle töö oli tasustatav. Ilmselt oli selleks pealepassi-jaks eestlasest kiviraidur Hans Sick, keda kohtame Oleffi asjadega seoses ka hiljem. Paari varanatukest vaatleme tagapool põhjalikumalt, siinkohal olgu märgitud vaid, et selle hinnaks rehkendati 91 ½ Riia marka, mis ei olnud tol ajal ei väga palju ega ka väga vähe. Kogu kraam oli pakitud kahte kirstu ja hoiul kiviraiduri juures.

Kirstus leidunud asjadest oli juba maha müüdnud must naistemantel, mille ostis ära keegi kalurinaise, kes elas arvatavasti majavaesena⁵ kaupmehe ja hilisema raehärra Hans Koninki⁶ juures. Tegemist oli kõigiti korraliku rõivaesemega, mis maksis 17 ½ Riia marka. Mõni nädal hiljem, 17. juulil pani Kersten Koning ilmse rahuloluga paberile veel ühe tehingu. Nimelt ostis Bartolomeus Dalmanni lesk 2 marga eest temalt kulunud ja lapitud musta lastemantli, mis bürgermeistri arvates polnud väärt poolt markagi. Suurgildi kaupmees Bartolomeus Dalmann oli eelmisel aastal surnud katku.⁷ Tuleb arvata, et rikkalikku pärandust ta oma perele ei jätnud.⁸

Lisaks oli Oleffist ja Byrgyttest maha jäänud 55 marka sularahas. Sellest sai kiviraidur kohe 5 ½ marka kõrtsi üüri tasumiseks. Niisiis pidas too oma põhitöö kõrval ka joogikohta, mis aga talle ei kuulunud.

Nähtavasti ei läinud kalakaupleja vallasvara jagamine kuigi hõlpsasti või kerkisid selle teele mingid õiguslikud takistused. 1550. aasta 30. septembril oli Kersten Koning raehärra Johan van Werdeni⁹ loal Pikas hoovis tagasi ning kirjutas Oleffi ja tema kaasa kraami Hans Sicka¹⁰ juuresolekul uuesti üles. Nimekiri on väga põhjalik¹¹ ja lubab heita pilgu ühe mittesakslase elutingimustele.

Toimetised, 4 (Tallinn, 1999), 73.

⁵ Kinnisvarata vaesed, kes elasid kellegi teise majapidamises.

⁶ Bunge, *Die Revaler Rathslinie*, 109.

⁷ Torsten Derrick, *Das Bruderbuch der Revaler Tafelgilde (1364–1549)*, Edition Wissenschaft, Reihe Geschichte, 59, Mikrofiche-Ausgabe (Marburg: Tectum Verlag, 2000), 416.

⁸ Pisut varem, 1547. aastal oli puhkenud riid Bartolomeus Dalmanni ja tema naise sõprade-sugulaste vahel maja pärast, mille naine oli kaasavarana abiellu kaasa toonud (TLA, A.a.23b, fol. 6). Raad otsustas maja mõtteliselt pooleks jagada, aga häid suhteid see abikaasade vahel ei näita.

⁹ Bunge, *Die Revaler Rathslinie*, 139; Derrick, *Das Bruderbuch*, 228–229. Nähtavasti oli tema teine kümnisehärä.

¹⁰ Just nii, mitte Sicku, käänati tol ajal seda nime. See selgub dokumentidest, kus mehe nimi esineb mõnikord ka genitiivis.

¹¹ Sellele pöörasid tähelepanu juba Paul Johansen ja Heinz von zur Mühlen, *Deutsch und Undeutsch im mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Reval*, Ostmitteleuropa in

Kohe esimesel pilgul pälvib pärandvara hulgas tähelepanu tollastes oludes üpriski erandlik seade – põletatud viina ajamise katel (*kettel*). Viina aeti siinmail muidugi ka varem. Juba Tallinna Suurgildi pruuligildi 1485. aasta skraas¹² leidub säte, millega Tõnismäe eeslinna elanikel keelati linna territooriumil viina (nagu ka õlle) müümine. Linna asukatel tuli viinateoks vajalikud linnased jahvatada linna veskil ning tasuda aktsiis.¹³ Baltimaade varaseim teade viinakatla olemasolust pärineb samuti Tallinnast, 1519. aastal kuulus see maalija ja puunikerdaja Jurgen Dregeri lese Katherina, 1526. aastal aga magister Hinrick Norenbergi pärandvara hulka.¹⁴ Kuid meie kalakaupleja polnud teadagi ei maalija ega hoopiski mitte mingi õpetatud mees. Sellest hoolimata selgub, et tema katel oli varustatud kahe vasktoruga. Lisaks märgitakse selle juures “kiivrit” (*helm*),¹⁵ mis kujutas meski keetmise katla peale paigutatud kiivrikujulist, tavaliselt vasest valmistatud osa, mis auru kinni püüdis ja selle osaliselt kondenseeris. Sealt viis toru edasi jahutisse. Ei saa välistada, et Oleff ja Hans Sick olid kompanjonid ning et kiviraidur turustas kõrtsis oma naabrimehe aetud märjukest. Et Oleffi peres hundijalavett ka ise tarbiti, sellele viitab kuue viinatopsi (mida raehärra algul veel naiivselt soustinappadeks pidas) loetlemine kalakaupmehe varanduse hulgas.

Mõistagi ei puudunud majapidamises mitmesugused keedu- ja kööginõud, millest nimetatakse katelt, graapenit¹⁶, nelja suuremat ja väiksemat kannu ning kolme tinataldrikut. Lisaks oli üks suur katel 4 marga eest panti pandud ja raha selle eest ka kätte saadud. Tööriistadest kirjutati algul üles kaks kirvest, millest sügiseks oli alles jäänud üks puusepakirves. Ülesmärkimist väärinud rõivaesemed kuulusid peaasjalikult naisele: üks uus mantel ja kaks kuube, millest üks punane ja teine sinine. Särke oli paaril kokku kuus, millest nähtavasti pooled kuulusid naisele. Lisaks oli vara hulgas kuus kraed (neist vähemalt kolm linast) ja viis põllepaari.

Vergangenheit und Gegenwart, 15 (Köln-Wien: Böhlau, 1973), 308.

¹² Põhikirjas.

¹³ Friedrich Georg von Bunge, *Die Quellen des Revaler Stadtrechts 2* (Dorpat: Franz Kluge, 1846), 17, § 9–10; Otu Ibius, *Alkoholiajalugu Eestis 1: Alkoholi ja alkohoolsete jookide tootmine, 1. vihk: viinapõletamine ja piiritusetööstus* (Tartu, 1969), 19 (käsi kirja Tallinna Ülikooli Raamatukogu Baltika osakonnas).

¹⁴ *Tallinna ajaloo lugemik*, koost. Tiina Kala, Juhan Kreem, Lea Kõiv, Kalmer Mäeorg, Anu Mänd, Triin Parts, Tallinna Linnaarhiivi toimetised, 14 (Tallinna Linnaarhiiv, 2014), 95; Johansen & von zur Mühlen, *Deutsch und Undeutsch*, 215.

¹⁵ Pronksist *helm* põletatud viina katla juurde leidis ka Ivo Schenckenbergi pärandiloetelus 1579. aastast, vt Arnold Süvalep, “Uusi andmeid Ivo Schenckenberch’ist ja tema vanemaist”, *Vana Tallinn*, 1 (Tallinn, 1936), 95.

¹⁶ Kahe kõrvaga kolmejalgne keedupott.

Ka voodipesu – linad, padjad, padjapüürid ja tekid, millest üks oli karusnahkne – pidi naise hoole all olema, nagu neli käterätikutki. Eraldi pandi kirja ehted – hõbedast paater¹⁷ 72 kiviga, millest kümme olid kullatud, ning samuti kullatud *Agnus Dei*'ga – Jumala talle kujutava ripatsiga.¹⁸ Koos kullatud kividega (mille all tuleb mõista arvatavasti kullatud hõbekrõlle)¹⁹ ja *Agnus Dei*'ga kaalus paater kümme loodi ehk 130 grammi. Väärtasjade hulka tuleb lugeda ka kolm ilmselt hõbedast kraenööpi, mis kokku kaalusid neli loodi (52 grammi). Kui paater kuulus tõenäoliselt Byrgyttele, siis kraenööbid võisid sama hästi olla Oleffi omad – kuulikujuised hõbenööbid (tõsi küll, mitte nii toekad) käisidki tollal peamiselt meeste rõivastuse juurde.²⁰

Peale ülalmainitud viinakatla ja kirveste, mõne särgi ning ehk ka kraenööpide oli mehe osa ühisvaras tagasihoidlik. Küll jäi temast maha mõnevõrra kaupa. Kaheksa marga eest kuivatatud räime oli hulga poolest päris palju, kui võtta arvesse, et tegemist oli üliodava kalaga, mida tollal müüdi harilikult tuhandekaupa. 1571. aastal sai Tallinnas kuivatatud räimi ühe marga eest 2500 tk,²¹ kuid siin tuleb silmas pidada, et võrreldes 16. sajandi keskpaigaga oli raha väärtus inflatsiooni tulemusel kahanenud umbes kaks ja pool korda. 1550. aastal võis kaheksa marga eest saada niisiis umbes 50 000 räime. Kui eeldada, et Oleff äritis es peale meresaaduste ka muu puidu-padiga,²² siis tohiks tema kaubakasti olla mahtunud ehk veel linane ja takune lõng ning riidepalakad, sadakond küünart lõuendit, mõned nahad ning poolsada Vene seebitükki. Kuid sama hästi võisid osa sellest moodustada ka naise kodused varud.

¹⁷ Kaelakee, mis koosnes tavaliselt Kolgata gruppi kujutavast hõberipatsist ja karneolist, mäekristallist, merevaigust või mõnest muust poolhinnalisest materjalist valmistatud suurtest helmestest, aga ka hõbekrõllidest, nagu neid Liivi sõja aegsetes aardeleidudes sageli ette tuleb.

¹⁸ Anu Männi selgituse järgi oli *Agnus Dei* ketiga kaelaskantav amulett, mille peale oli graveeritud Jumala Tall. Neid nimetatakse üsna sageli kirikute varaloendites, nii ketiga kui ka ilma, mõnikord palvekehe osana, vt Anu Mänd, *Kirikute hõbevara: altariistad keskaegsel Liivimaal*, Eesti kirikute sisustus, 1 (Tallinn: Muinsuskaitseamet, 2008), 80jj.

¹⁹ Metallist helmeste nimetamine kivideks näib olnud tollal üldlevinud. 1541. aastal võttis Tallinna kaupmees Helmich Ficke talumees Jan Koppelmanilt pandiks tolle naise Maddeleni kaelaristi 16 hõbedast “kiviga” ja nelja tinast “kiviga”, vt Jüri Kivimäe, “Eesti keele kaja Helmich Ficke kaubaraamatus 1536–1542”, *Keel ja Kirjandus*, 8/9 (2009), 587.

²⁰ Fritze Lindahl, *Skattefund: silver fra Christian IVs tid* (Nationalmuseet, 1988), 72, 74. Tallinnas oli niisugune hõbenööpidega kuub näiteks Ivo Schenckenbergil, vt Süvalep, “Uusi andmeid”, 95.

²¹ TLA, A.f.44, fol. 305v.

²² Et kalakauplejad seda tegid, vt Johansen & von zur Mühlen, *Deutsch und Undeutsch*, 145.

Kui muus osas kattuvad kolmekuise vahega koostatud varaloendid omavahel üsnagi täpselt, siis just riide, lõngade ja muu sedasorti vara osas leidub suuri erinevusi. Rohkem oli algsest kraamist küll kaduma läinud, näiteks 48 küünart Tallinna lõuendit ja 59 küünart Vene lõuendit; ent üht-teist ka lisandunud (räimed, paar seemisnahka, 50 seepi jm). Töenäoliselt toimus vara esmane üleskirjutus juunis küllaltki põgusalt, mistõttu mõndagi jäi tookord lihtsalt kahe silma vahele. Näib ka, et naise sugulased polnud vahepeal aega raisanud ja olid suutnud pärandile ligi pääseda. Kuid matti võeti diskreetselt, mõõdutundega, Kersten Koningilt ei järgnenud mingeid etteheiteid ega sanktsioone. Bürgermeister isegi võis olla raisanud Oleffi ja Byrgytte raha. Juunikuisest 49 ½ margast oli sügiseks järel kõigest 33, aruanne selle kulutamise kohta aga puudub.

Igatahes polnud varanduse koosseis võrreldes juunis tehtud nimekirjaga muutunud sedavõrd, et tohiks arvata, nagu oleksid naise sõbrad oma pärandiosa kätte saanud. Septembris neist enam juttu ei tehtudki. Kogu kraam oli endiselt luku taga Hans Sicka juures Pikas hoovis, võti kiviraiduri käes. Hans Sick oli ka muidu teada ja lugupeetud mees. Alates 1541. aastast tegeles ta oma toodangu, eeskätt sillutise- ja etikukivide väljaveoga ning maksis selle eest raele korralikult aktsiisi.²³ Samal 1550. aastal tõendas ta koos oma ametivenna Thomas Kitzega Danzigi (praegu Gdańsk) raele, et võõrsil surnud Adrian Enn ja Tallinnas elav Michael Enn olid vennad. Tallinna rae vastavas kirjas nimetatakse neid eestlastest tunnistajaid usaldusväärseteks vagadeks meesteks.²⁴

Lugeja on vist juba unustanud, et Oleffist ja Byrgyttest jäi maha poeg, kelle jaoks pärandit ilmselt hoitigi. Lähemate sugulaste puudusel anti laps kasvatada kellegi linnakodaniku juurde, kelle nimi pole kahjuks teada.²⁵ Kuid et poiss 1552. aastal suri,²⁶ esitas too rae kümnisehärradele Iwen van der Hoyele ning Johan Pepersackile²⁷ arve oma kulutuste hüvitamiseks. Paljas ja näljas poiss igatahes polnud: kolme aasta jooksul valmistati talle seitse särki, üheksa paari jalatseid ja kaks mütsi. Linna lähedalt külast telliti lapsele kasukas, isa vanast kuuest ömmeldi kuub ja paar pükse. Nähtavasti

²³ TLA, A.d.43, fol. 180–196. Tänan Kalmer Mäeorgu sellele allikale tähelepanu juhtimise eest.

²⁴ Johansen & von zur Mühlen, *Deutsch und Undeutsch*, 459.

²⁵ Esimese hooga tahaks lapse hooldajaks pidada Kersten Koningit, kes Oleffi asjadega tegeles ja kelle materjalide juures arhiivis arvet säilitatakse. Paraku erineb arve kirjutaja käekiri Kersten Koningi omast märgatavalt.

²⁶ Nähtavasti aasta lõpus, muidu ei tule ajavahemikust 1550–52 kuidagi kolme aastat välja. Ka siin pole surma põhjus teada, kuid 1550. aastate algul tabasid Tallinna korduvalt katkupuhangud.

²⁷ TLA, B.a.4, fol. 41.

1551. aastal läks poiss endises dominiiklaste kloostris asunud linnakooli, mistarvis osteti talle viie veeringu (1 ¼ marga) eest raamatuid. Otsuse, et vaesed linnapoisid pidid koolis käima, oli raad vastu võtnud 1542. aastal, kuid vaeste koolipoiste institutsioon käivitus alles 1550. aastate esimesel poolel.²⁸ Ilmselt seetõttu tasuski õpikulud – 3 marka – antud juhul veel lapse hooldaja. Naistele enne poisi matuseid antud ½ marka oli nähtavasti tasu surnukeha pesemise jms eest. Kas tegemist oli sauna-, löbu- või mingite muude naistega, pole teada, kuid ilmselt pidi nad kuuluma linnarahva alamkihti. Samad naised jõid matustel ära marga eest õlut. Seda oli päris palju – olenevalt õlle sordist veerand kuni pool tünni ehk igal juhul mitukümmend liitrit.²⁹ Ühtekokku oli ligi kolme aasta jooksul lapse peale kulunud 18 marka, kõnelemata tema kostitamisest, st söötmisest-jootmisest, mille eest hooldaja vaevatasu ei nõudnud.

Poja surmaga sai kalakaupleja suguvõsa Tallinnas nähtavasti otsa. Mis tema vallasvaraga edasi juhtus, pole teada. Küllap läks see rae käsutusse ja müüdi pikkamööda maha. Kinnisvara pärandiloendid ei kajasta. Selleks puudus vajadus – Kalamaja asukatel ei olnudki majale ega krundile pärandatavat omandiõigust, põhimõtteliselt üüriti neid raelt.³⁰ Sestap ei saa me teada, missuguses majas või hütis Oleff ja Byrgytte omal ajal elasid. Juttu pole ka abihoonetest, mis majapidamise juurde pidid kuuluma. Mis aga kummalisem – midagi ei kuule me koguni koduloomadest ega veovahenditest, millela üks kalakaupleja kindlasti hakkama ei saanud.³¹ Nähtavasti polnud raehärradel niisugust laadi vara kusagil hoida ega võimalust elajaid ülal pidada. Võib-olla anti see üle naise sugulastele.

²⁸ Johansen & von zur Mühlen, *Deutsch und Undeutsch*, 358–359.

²⁹ Tallinnas arvestati tünni 120 toopi. Tallinna toobi maht keskajal pole teada, kuid saksa kultuuriruumis oli see reeglina üle liitri.

³⁰ Johansen & von zur Mühlen, *Deutsch und Undeutsch*, 300.

³¹ Vrd veomees Bertolt Redikesti testament aastast 1531, milles nimetatakse hobuseid, lehma, sigu, kaarikut (Johansen & von zur Mühlen, *Deutsch und Undeutsch*, 455).

KERSTEN KONINGI KÜMNENDA PENNI RAAMAT³²

fol. 31v³³

It[em] an[n]o 50 ann 26 Juny dedde Ick Im lang[en] houe vn[d] deledde
Oleff vysschokers Syne[n] tuch myt Syner vrowe[n] vrund[en] vn[d]
leydt En[en] werd[eren] als Oleff vn[d] Byrgytte Joansson werd[eren]
lett[en] Enen kettel, 1 helm, 2 kopper roer, dar men wy[n] Inne brendt,
noch 2 kan[n]en, 6 Salser, 1 grape, 1 kettel, 2 kan[n]en, 2 byle, 1 lyslb
flesses garne, 19 mlb heden garne, 1 rod vrowe[n] rock, 1 bluwen rock, 3
Semesche hude, 3 hemde, 1 lynnek[en], 2 kuss[en] buren, 1 par hed[en]
laken, 3 lyne[n] krag[en], 1 par fless[en] laken, 48 Ellen reuals lowendt,
1 wambeys, 1 ledder[ne] gesete, 59 Ellen russ lowendt, 1 pelss[en] dekke,
1 poel, 1 oer kuss[en], 2 kysst[en], 3 krag[en] knope, weg[en] 4 lodt, dyt
gudt Is gereckendt vp – 91 ½ M
den tosend[er] d[em] Sal Ick van dem nauolgende red[en] gelde nem[en]
Is –

fol. 32

It[em] des beholde Ick noch In dem lang[en] haue by dem Stenwerter
2 kyssten myt tuge, Stuen, dat duss[em] Oleff vysschocker to hordt, Is
wo hyr nauolget³⁴
It[em] noch beholde Ick by my an red[em] gelde Is 55 M
hyr van dem Stenwerte[er] gege[uen] vor kru[ken] huer 5 ½ M
So be holde Ick hyr by my – 49 M 18 ß
noch hebbe Ick hyr by my – 1 pat[er] nost[er] myt 10 vorguld[en] Stene,
1 v[or]guldet agn[us] dey, wecht – 10 lodt
noch vorkofft vtten kyst[en] Im langen houe Ene[n] Swart[en] vrowen
hoyken vor – 17 ½ M
Enem vysscher wyue hefft gewonet by Hans Konyck

³² TLA, B.a.4

³³ Serval: *lange hoff*

³⁴ Ehkki see *passus* näiliselt järgneb vara loetelule, paikneb ta tegelikult järgmise lehekülje ülaservas, kuna taas nimestiku leiame eelmise lehekülje alt. Lubatud loetelu ja hindamist sissekandele ei järgne, mistõttu tuleb arvata, et kõigepealt kirjutas Kersten Koning selle rea, hiljem aga lisas eelmise lehekülje allaserva juba vara nimistu koos selle väärtusega. Sellise tõlgenduse poolt kõneleb ka asjaolu, et hilisemas, septembrikuu nimistus mingeid kalakaupmehe kirste eraldi ei mainita, kuid varanduse koosseis on peaaegu identne juunikuisega.

fol. 33³⁵

It[em] a[nn]o 50 ann 17 July vorkoffte Ick vt dem lang[en] haue Enem arme[n] kynde horende Ene[n] old[en] gelapped[en] Swart[en] hoyk[en] vor – 2 M

was nycht ene halue M werdt, koffte salig[en] Bartolmeus Daelemans nagelat[ene] vrowe

fol. 37³⁶

In den Langen hoff Olleff vyssche hakers seyn tuch vnde syner frouwen er tuch.

Anno 1550 den 30 dach september waß ick Kersten Koni[n]ck myth vorloff deß Erbarenn herenn her Johan van Werde[n] In den langen hoff vnde screff vp Olleff vyssche haker vnde syner frouwen nagelatten tuch, so hyr na gesc[reuen] steyt.

In Jegen wardycheyt Hanß Syck de stenwertter, de vysche haker waß 1 vndusch, vnde hyr bleff en kynth na, dat yß ock gestoruenn na den vader vnde moder.

It[em] vor 8 M droge stromlynck vnde 1 lade, dar yß in 2 kussen burenn vnde 2 lynnekenn, 6 kragen guth qwath vnde 5 par scortteldoke, vnde noch ene[n] ketell, dar nie branden wyn in branth myth der tho bohoringe.

It[em] noch 4 kanne[n], kleyn vnde groeth, vnde 3 tyn[n]en fate vnde 6 brande wyn scotellenn, 2 kettell vnde 2 grapenn, noch 1 groet kettel, steyt to pande vor 4 M, noch 1 tym[m]erbyll, noch 3 stucke vngewasse[n] garnne van vlasse, noch gewaschen heden garnne, myt dem sacke gewagen 1½ lyspu[n]t.

It[em] noch 1 nye frouwenn hoeyke, noch 1 roden frouwe[n] rock vnde 1 blauwe frouwenn rock.

It[em] noch 5 semesche gegerde hude vnde 1 kleyn stucke wyborgeß louwent vnde 1 kley[n] stucke ruß louwenth, noch 4 hanth dwelen vnde noch 6 hemde, frouwen vnde manß hemde tho samende.

It[em] noch 1 groet stucke gebleycket louwenth vnde 1 halff stucke gebleycket louwenth vnde 1 par flessen laken.

It[em] noch 1 ½ lyspu[n]t gewasschen vlessen garnne.

It[em] 50 russche sepe my[n] offte mer, noch 1 kleyn stucke ruß watmend[es].

It[em] noch 3 market pu[n]t heckelt flaß.

It[em] noch 1 houet poell vnde 2 kussenn.

³⁵ Serval: *la[n]ge hoff*

³⁶ Nimistu on koostatud tagantjärale, millalgi pärast lapse surma 1552. aastal.

It[em] noch 3 bedde deckenn.

It[em] ret gelt 33 M, dut vorgesc[reuen] yß by Hanß Syck den sten wert-
ter in den langen hoff vnde hefft de slottel tho alle dessen tuge, so vor
gesc[reuen] steyt.

fol. 37v

It[em] noch yß en suluerenn pather noster, hefft myth vorgulden stenen
72 stene, vnde 1 vorguldet an[n]genß dey.

It[em] noch 3 kragen knope.

It[em] de kessele, de vor 4 M tho pande steyt, dath gelt yß vthgeuenn .
So yß hyr ret gelt 37 M.

fol. 38

It[em] Int jar 1552 so ys dat kynth gestoruen.

It[em] so hebbe dem kynth late[n] macken in 3 Jar 7 hemde, ytlick vor
24 ß, Su[mm]a 4 M vnd 6 ß.

Noch im 3 Jar hebbe yck gemacken laten 9 par scho, 12 ß ytlik par, ys 3 M.

Noch vor 6 Ele vatman ys 1 M.

Noch vor 2 hulle vor 5 fe vnd 3 ß.

Noch leth yck macken dem kynde van syn vader olde rock 1 par hosen
vnd 1 rock.

Ick gaff tho macker loen ½ M.

Noch vor 1 ney pels gaff jck 9 fe, dat leth yck dem kynde macken vnd
koefft hir vth der stath.

Noch vor 1 ½ Jar ginge he yn der schole, dar vor gaff yck 3 M.

fol. 38v

Noch 5 fe vor boeke.

It[em] so ys dat kynnth by my schyr 3 Jare[n] gewesen, so begeret my[n]
schaden nycht, dat yck dat kost gelt mochte kryge[n].

*Sum[m]a dusses geldes, wath yck hebbe vthgeuen, ys 16 ½ M.*³⁷

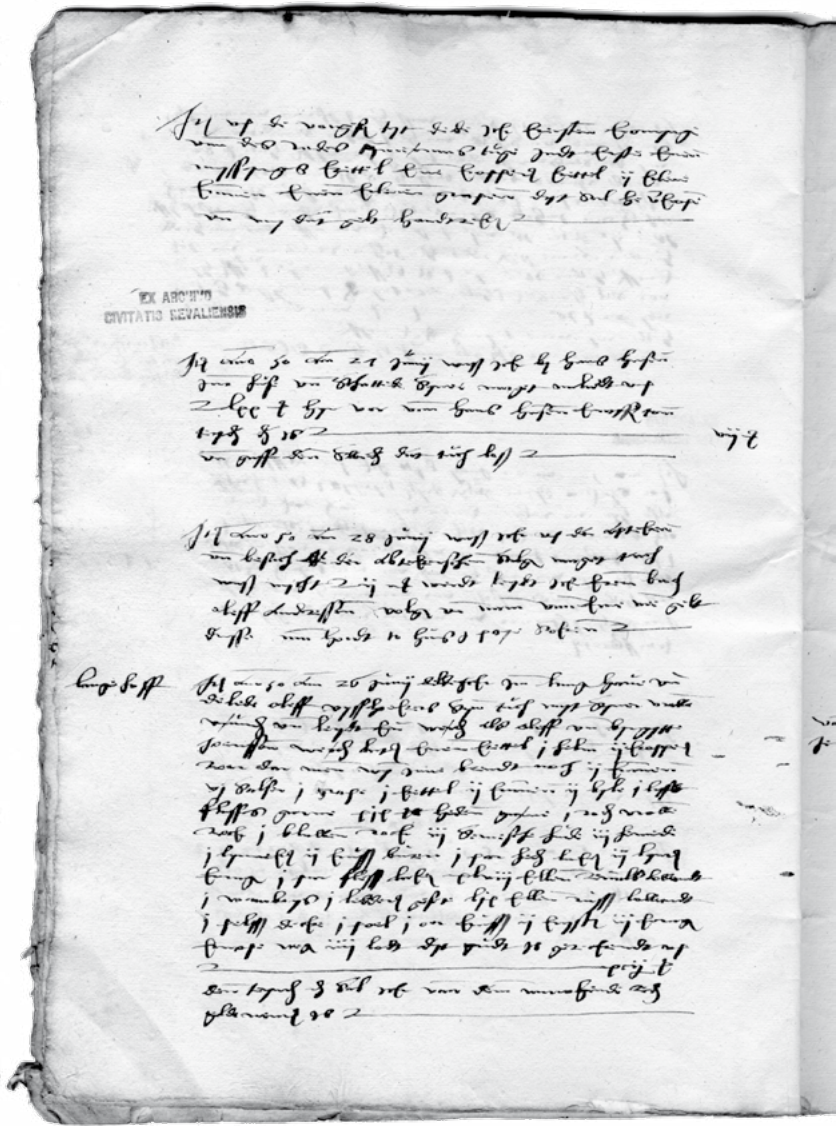
**It[em] noch denn wyue gegeue[n] ½ M.

It[em] noch vor 1 M ber, hebben se vth gedruncke[n], do de kinth
begrauen wart.

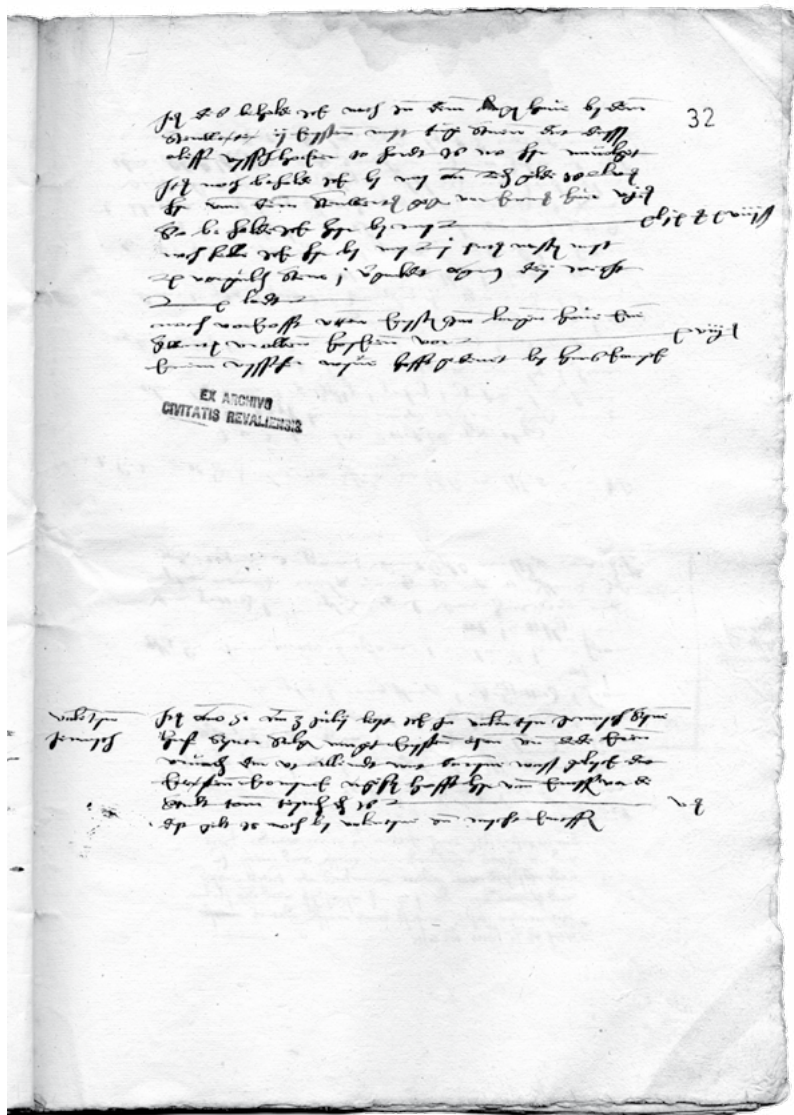
Summa dusses heldes, wath ick hebbe vthgegeuenn, is 18 M.*³⁸

³⁷ *...* maha tōmmatud.

³⁸ **...** hiljem lisatud heledama tindiga.

Joonis 1. Kersten Kuningi künnenda penni raamat (TLA, B.a.4), fol. 31v.

Joonis 2. Kersten Koningi kümnenda penni raamat (TLA, B.a.4), fol. 32.

TÕLGE

fol. 31v

26. juunil 1550. aastal läksin ma Pikka hoovi ja jagasin kalakaupleja Olevi kraami tema naise sõpradega ja lasin neil hinnata, nagu Olev ja Byrgytte Joansson hinnata lasid: ühe katla, ühe kiivri, kaks vasktoru, milles viina põletatakse, veel kaks kannu, kuus soustinappa, ühe graapeni, ühe katla, kaks kannu, kaks kirvest, ühe leisika linast lõnga, 19 marknaela takust lõnga, ühe punase naistekuue, ühe sinise kuue, kolm seemisnahka, kolm särki, ühe voodilina, kaks padjapüüri, ühe paari takuseid linu, kolm linast kraed, ühe paari linaseid linu, 48 küünart Tallinna lõuendit, ühe vammuse, ühe nahkistme, 59 küünart vene lõuendit, ühe karusnahkse teki, ühe peapadja, ühe põsepadja, kaks kirstu, kolm kraenööpi, [mis] kaaluvad neli loodi – see vara hinnati 91 ½ margale.

Manulisele pean ma järgnevast sularahast andma – .

fol. 32

Veel on minu hoiul pikas hoovis kiviraiduri juures kaks kirstu kraamiga, mis kuulub kalakaupleja Olevile, mis maksavad, nagu siin järgneb.

Veel hoian ma enda käes sularaha 55 marka.

Sellest antud kiviraidurile kõrtsi üüriks 5 ½ marka

Nii hoian ma siin enda käes 49 marka 18 killingit.

Veel hoian ma siin enda käes üht paatrit 10 kullatud kiviga, ühe kullatud agnus deiga, mis kaalub 10 loodi.

Veel on kirstust pikas õues ära müüdnud üks must naistemantel 17 ½ marga eest ühele kalurinaisele, kes elas Hans Konicki juures.

fol. 33

17. juulil 1550. aastal müüsin ma pikast hoovist ühele vaesele lapsele kuulunud lapitud musta mantli 2 marga eest. Polnud poolt markagi väärt, ostis õndsast Bartolomeus Daelmannist maha jäänud naine.

fol. 37

Pikas hoovis. Kalakaupleja Olevi kraam ja tema naise kraam.

Septembril 30. päeval 1550. aastal olin mina Kersten Koninck auliku isanda härra Johan van Werdeni loal Pikas hoovis ja kirjutasin üles Olev kalakaupleja ja tema naise järelejäänud kraami, mis on alljärgnevalt kirjas.

Kiviraidur Hans Sika juuresolekul; kalakaupleja oli eestlane, ja siin jäi maha üks laps, kes pärast isa ja ema samuti suri.

8 marga eest kuivatatud räime ja üks laegas, milles on kaks padjapüüri ja kaks lina, kuus head-halba kraed ja viis paari põllesid, ja veel üks katel, mille sees uudseviina põletatakse, koos juurdekuuluvaga.

Veel neli suurt ja väikest kannu ja kolm tinataldrikut ja kuus põletatud viina topsi, kaks katelt ja kaks graapenit, veel üks suur katel, [mis] on 3 marga eest panti pandud, veel üks puusepakirves, veel kolm punki pesemata linast lõnga, veel pestud takust lõnga, mis koos kotiga kaalub 1 ½ leisikat.

Veel üks uus naistemantel, veel üks punane naistekuub ja üks sinine naistekuub.

Veel viis pargitud seemisnahka ja üks väike tükki Viiburi lõuendit ja üks väike tükk vene lõuendit, veel neli käterätikut ja veel kuus särki, naiste ja meeste särke kokku.

Veel üks suur tükk pleegitatud lõuendit ja üks poolik tükk pleegitatud lõuendit ja üks paar linaseid linu.

Veel 1 ½ leisikat pestud linast lõnga.

Veel umbes 50 vene seepi, veel üks väike tükk vene vatmanit.

Veel 3 marknaela kraasitud lina.

Veel üks peapadi ja kaks patja.

Veel kolm vooditekki.

Veel sularaha 33 marka, see eespool kirjapandu on kiviraidur Hans Sika juures Pikas hoovis, ja [tema] käes on võti kogu selle kraami juurde, mis seisab eespool kirjas.

fol. 37v

Veel on üks hõbedast paater, milles on koos kullatud kividega 72 kivi ja üks kullatud agnus dei.

Veel kolm kraenööpi.

Katel, mis on 4 marga eest panti pandud, see raha on välja antud.

Niisiis on siin sularaha 37 marka.

fol. 38

1552. aastal suri laps ära.

Kolme aasta jooksul lasin ma lapsele teha seitse särki, igaüks 24 killingit eest, kokku 4 marka ja 6 killingit.

Veel lasin ma kolme aasta jooksul teha 9 paari jalatseid, iga paar 12 killingit,³⁹ on 3 marka.

Veel 6 künra vatmani eest, on 1 mark.

Veel kahe mütsi eest 5 veeringut ja 3 killingit.

³⁹ Täiskasvanute jalavarjud maksid tol ajal 24 killingit paar, st poole rohkem.

Veel lasin ma lapsele teha tema isa vanast kuuest ühe paari pükse ja ühe kuue.

Töötasuks andsin ma ½ marka.

Veel andsin ma ühe uue kasuka eest 9 veeringut, selle lasin ma lapsele teha ja ostsin siia väljastpoolt linna.

Veel, pooleteise aasta eest läks ta kooli, selle jaoks andsin ma 3 marka.
fol. 38v

Veel 5 veeringut raamatute jaoks.

Niisiis oli laps minu juures tervelt kolm aastat, ometi ei nõua minu kulutused, et ma kostiraha tahaksin saada.

Veel antud naistele ½ marka.

Veel 1 mark ölle eest, mille nad ära jõid, kui laps maha maeti.

Kokku on seda raha, mis ma välja olen andnud, 18 marka.